

Samenwerken aan
**DE KRACHT
VAN DRENTHE**

Impact van ons werk

Foto: Catolla - iStock photo

INHOUDSOPGAVE

Inleiding 3

Betrokken Drenten 4

Ons werk in 5 thema's

01 Natuur en landschap 6

02 Erfgoed en cultuurhistorie 10

03 Recreatie en beleving 12

04 Voorlichting en educatie 14

05 Duurzaamheid, energie en klimaatadaptatie 16

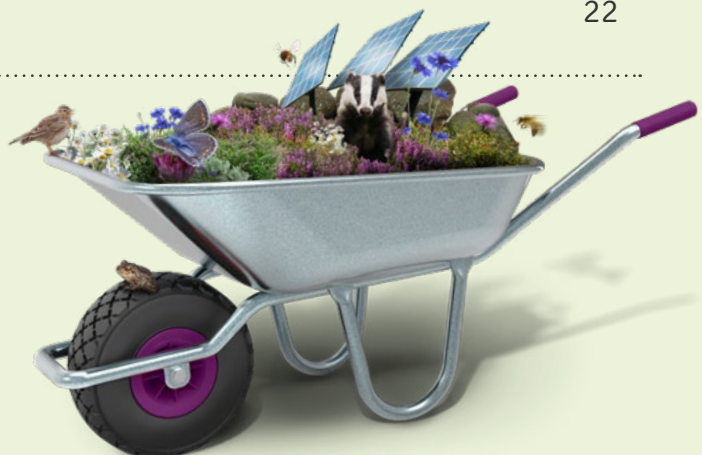

Verbindingen en maatschappelijke co-creatie 18

En niet te vergeten... 22

Samenwerken aan DE KRACHT VAN DRENTHE

We staan in onze provincie voor het oplossen van een groot aantal samenhangende duurzaamheidsopgaven. Dit betreft zaken als klimaatverandering, de stikstofcrisis, grondstoffenschaarste, demografische uitdagingen, moderne welzijnsproblematiek en de achteruitgang van biodiversiteit. Als Drentse natuur- en milieuorganisaties zijn we daar elke dag met hart en ziel voor aan het werk! Wij gaan daarbij uit van de kracht van Drenthe en de mogelijkheden die onze prachtige provincie biedt. Dat doen we in samenwerking met inwoners, bedrijven, overheden en andere maatschappelijke organisaties. Zo creëren we samen de mogelijkheden om positieve verandering in gang te zetten.

Met deze brochure laten we zien hoe we dit doen. We geven een indruk van ons werk, de samenwerkingen die we hiervoor smeden en de impact die dit oplevert. En die impact kunnen we alleen bereiken door de grote betrokkenheid en inzet van de Drentse samenleving. Op de voor ons belangrijke thema's laten we een aantal sprekende voorbeelden van onze activiteiten en projecten zien. En ook de grote maatschappelijke betrokkenheid en de inzet van duizenden vrijwilligers die hierbij een cruciale rol spelen.

We werken graag samen aan een mooi en duurzaam Drenthe. Ook met u!

8 GROENE SPEERPUNTEN

De 6 samenwerkende natuur- en milieuorganisaties werken samen op basis van de groene speerpunten voor een mooi en duurzaam Drenthe:

1. Laat het Drentse blauwe hart volstromen: een zelfvoorzienend, robuust en schoon watersysteem
2. Versterk de groene longen van Nederland: soortenrijke en waardevolle natuur en landschappen
3. Steun de omslag naar een circulaire en gezonde landbouw: natuurinclusief op basis van kringlopen, korte ketens en gezonde voeding
4. Investeer in een energiepositief Drenthe: een klimaatneutraal, zuinig en maatschappelijk gedragen energiesysteem
5. Voer regie op de ruimtelijke kwaliteit en identiteit: een rijk en gevarieerd landschap met cultuur, historie, ruimte en rust
6. Slinger de Drentse circulaire economie aan: een broedplaats voor innovatieve, circulaire en streekgebonden bedrijvigheid
7. Stuur op een nieuwe Drentse mobiliteit: schone vervoersdiensten op maat voor iedereen
8. Zorg voor een gezonde samenleving: een gezonde en inclusieve leefomgeving.

Meer informatie kunt u vinden in onze uitgave: Groene speerpunten voor een mooi en duurzaam Drenthe

Lees de
digitale
versie hier

BETROKKEN DRENTEN

De kracht van groene vrijwilligers

Ruim 9.000 vrijwilligers zetten zich in voor natuur, landschap en duurzaamheid in Drenthe. Als teller, verteller of hersteller maken zij zich onder andere sterk voor de bescherming, de beleving en het beheer van natuur en landschap. Inwoners van Drenthe voelen zich sterk betrokken bij de Drentse natuur, het milieu en het landschap en willen zich hier ook actief voor inzetten. De Drentse natuur- en milieuorganisaties betrekken en activeren deze mensen om samen werk te maken van een gezonde samenleving. Samen laten zij zien hoe je op een laagdrempelige en aantrekkelijke manier kunt bijdragen aan een mooi en duurzaam Drenthe. Zo ontstaat er een enorme maatschappelijke kracht die nodig is voor het realiseren van een duurzame Drentse samenleving.

ACTIEVE VRIJWILLIGERS

Ruim

9.000

actieve vrijwilligers zijn betrokken bij de organisaties*

225.000

gewerkte uren (schatting)

MAATSCHAPPELIJKE WAARDE:

€3.375.000 – €5.625.000

bij een waardering van vrijwilligerswerk met een uurtarief tussen €15 en €25.

ZIJ ZETTEN ZICH BIJVOORBEELD IN VOOR:

Monitoring van soorten, zoals boerenlandvogels, vlinders en vleermuizen

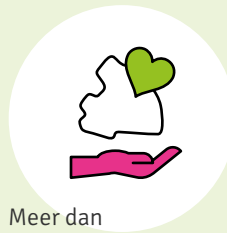

Voorlichting, zoals het begeleiden van excursies en advies over verduurzaming

Beheer en onderhoud, zoals vrijwilligersgroepen in natuurgebieden en fruitboombrigades

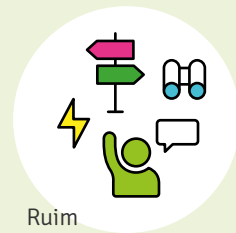
STEUN VOOR ONS WERK

Meer dan

40.000

Drenten steunen ons werk, bijvoorbeeld als donateur, beschermer, supporter of lid.

Ruim

65.000

deelnemers en bezoekers van activiteiten en evenementen

* Er zijn vrijwilligers actief bij meerdere organisaties

VOORBEELDEN

Natuurwerkdag junior (Thirza Mulder-Jager)

NATUURWERKDAG

Het is voor velen een traditie: de Natuurwerkdag in november. Al 23 jaar organiseert LandschappenNL samen met de provinciale Landschapsbeheerorganisaties elke eerste vrijdag én zaterdag van november de Natuurwerkdag. Het grootste vrijwilligersevenement voor jong en oud in het groen! Op meer dan 500 locaties in heel Nederland zetten trotse vrijwilligers samen de schouders eronder voor een groene en gezonde leefomgeving. De Natuurwerkdag markeert de start van het werkseizoen voor vrijwilligers. In de periode van november tot maart zijn de meeste groepen regelmatig actief met onder andere snoeiwerkzaamheden en opruimacties, op tal van plekken in de provincie. De locaties in Drenthe worden opgetuigd door vrijwilligersgroepen en -initiatieven, collega organisaties en/of natuurbeheerders.

ENERGIE VAN ONDEROP

Samen met de koepel voor Drentse energiecoöperaties (de Drentse KEI), de provincie Drenthe en gemeenten werkt de Natuur en Milieufederatie Drenthe aan een sociale en inclusieve energietransitie die uitgaat van de kracht van eerlijk delen en van onderop. Verspreid over Drenthe zijn er al bijna 100 lokale energieinitiatieven. Geslaagde voorbeelden zijn de bespaaractie en zonnedaken van de energiecoöperatie Noordseveld. Energiecoöperatie EnergiekAnsen heeft een zonnedak gerealiseerd op de beheerboerderij van Het Drentse Landschap op Rheebruggen. En in Assen ontwikkelt Energiecoöperatie AsserEnergie samen met Windunie de eerste energietuin in Drenthe. Dat doen zij samen met de gemeente Assen, de NMF Drenthe en met medewerking van Wageningen University & Research. De Energietuin levert straks ruim 21 megawatt aan duurzame stroom. Genoeg voor meer dan 6.000 huishoudens!

Impressie van een Energietuin

VLINDERWERKGROEP DRENTH

De Vlinderwerkgroep Drenthe is een groep enthousiaste natuurliefhebbers met een passie voor het beschermen van deze kleurrijke insecten en hun leefomgeving. De werkgroep richt zich op het bestuderen, monitoren en beschermen van vlinders in de provincie Drenthe. De ongeveer 50 leden verzamelen gegevens over aantallen, soorten en leefgebieden van vlinders. De Vlinderwerkgroep draagt bij aan bewustwording en brengt elk jaar een uitgebreide nieuwsbrief uit. Ook adviseert de werkgroep natuurorganisaties en overheidsinstanties. Op deze manier draagt de werkgroep bij aan het behoud van biodiversiteit en het begrip van vlinderpopulaties in de regio.

Gentaanblauwtje (Wies Vink)

Ons werk in 5 thema's

01 NATUUR EN LANDSCHAP

Samenwerken aan biodiversiteit

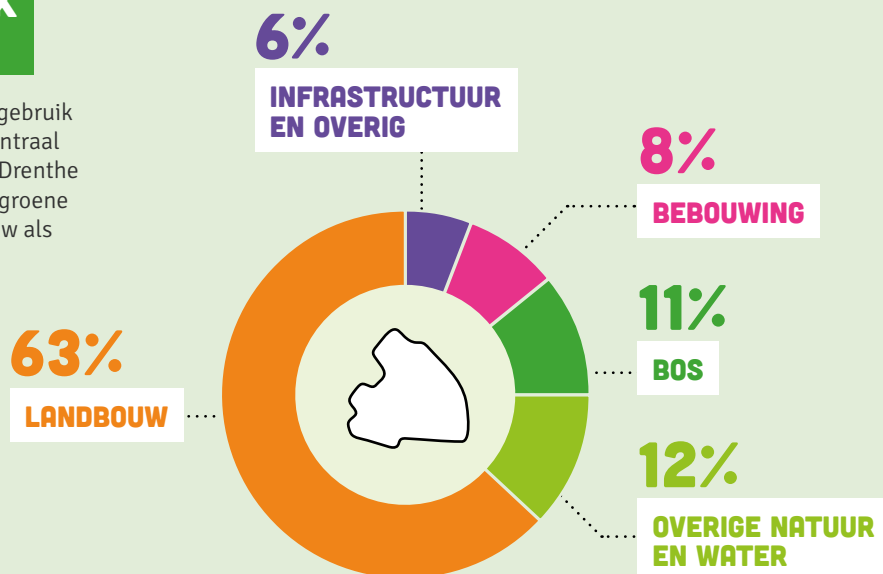
Drenthe is een prachtige provincie waar wij met zijn allen van kunnen genieten. De groene kracht van Drenthe is gelegen in het buitengebied, de landbouw, gevarieerde natuur en het mooie landschap. De Drentse heidevelden, bossen, hoogvenen, beekdalen en moerasgebieden zijn rijk aan planten- en diersoorten, zoals de klokjesgentiaan, de jeneverbes, de veenbesparelmoervlinder en de kraanvogel. Daarnaast zijn natuur- en bosgebieden van belang voor de recreatie, houtproductie en/of de opslag van CO2 en dragen ze bij aan een goede (drink)waterkwaliteit en schone lucht.

Drenthe kent 14 Natura 2000-gebieden. Dit Europese netwerk van natuurgebieden maakt weer deel uit van het Natuurnetwerk Nederland (NNN), het landelijk netwerk van natuur en agrarische gebieden met een speciale natuurkwaliteit. Veel natuurgebieden zijn in beheer bij natuurorganisaties, boeren en particulieren.

Ook de bosjes, houtwallen en -singels, poelen, slootkanten en bermen buiten de natuurgebieden zijn van belang voor de biodiversiteit. Deze landschapselementen vormen onder andere het leefgebied voor boerenlandsoorten en verbinden de verschillende natuurgebieden met elkaar. Ook dichterbij huis bieden onze tuinen, schoolpleinen of plantsoenen plek voor de natuur. We zetten ons op al deze plekken in voor een gezonde Drentse natuur. Met boeren, burgers en buitenlui. Zo werken wij samen aan een natuurinclusief Drenthe.

LANDGEBRUIK IN DRENTH

De verdeling van het landgebruik in Drenthe volgens het Centraal Bureau van de Statistiek. Drenthe is relatief gezien nog een groene provincie, met de landbouw als groot grondgebruiker.

NATUURGEBIEDEN EN SOORTEN NATUUR

NATUURNETWERK DRENTHE

71.620

hectare

35.000 hectare

BOSGEBIEDEN

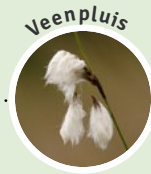
16.000 hectare

NATUURGRASLANDEN EN NATUURAKKERS

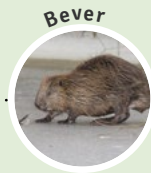
12.000 hectare

HEIDEVELDEN EN HOOGVENEN

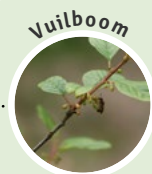
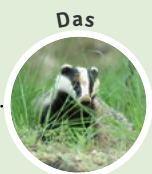
4.500 hectare

OPEN WATER EN MOERASSEN

2.000 hectare

LANDSCHAPSELEMENTEN

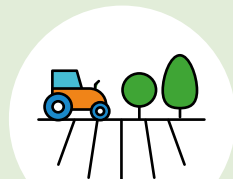
NATUURGEBIEDEN MET EUROPESE STERRENSTATUS

22.100

hectare
Natura-2000 gebieden

AGRARISCH NATUURBEHEER

2.088

hectare

666

hectare beheer
weidevogels

917
hectare beheer
akkervogels

505
hectare beheer
landschaps-
elementen

ONS WERK

NATUURBEHEER

Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Het Drentse Landschap en Landschapsbeheer Drenthe beheren samen

56.947

hectare bos en natuurgebieden

Op ruim

11.800

hectare doen wij dit in goede samenwerking met zo'n **750** boeren en pachters

BOMEN

In 2022 hebben we gezamenlijk meer dan

450.000

bomen geplant: goed voor klimaat, gezondheid en biodiversiteit

BEHEER VAN LANDSCHAP

We zetten ons, samen met vrijwilligers, in de hele provincie in voor het behoud en versterking van het Drentse landschap. Bijvoorbeeld:

54km bloemrijke bermen

154km houtwallen, singels, lanen en hagen

4.243 fruitbomen

2.527 monumentale bomen

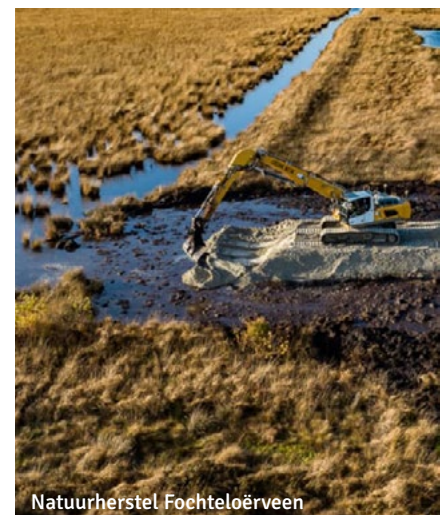

3.506 maatregelen voor versterking biodiversiteit, zoals insectenhôtels

VOORBEELDEN

SUPERSPONS FOCHTELOËRVEEN

Om het Fochtloërveen en zijn soortenrijkdom te behouden is het tegengaan van verdroging hard nodig. Natuurmonumenten herstelt daarom met hulp van de overheid de lekke kades rondom het Fochtloërveen. De werkzaamheden dragen ook bij aan het ontwikkelen van een klimaatbuffer voor de omgeving. Hoogveen werkt als een superspons. Bij hevige buien zuigen de veenmossen het water op en geven dit langzaam weer vrij. Dat voorkomt droogte in het hoogveen en wateroverlast in de omgeving. Daarnaast neemt het waterrijke gebied veel warmte op en functioneert het als een groene airco. Een goed werkend hoogveen houdt CO₂ vast, omdat de afgestorven plantenresten aan de onderkant nauwelijks verteren, terwijl aan de bovenkant het veenmos, de basis van een levend hoogveen, de kans krijgt om weer aan te groeien. Hiermee haalt het hoogveen CO₂ uit de atmosfeer waardoor de klimaatverandering vertraagd kan worden.

Natuurherstel Fochtloërveen

Plan Boom: boompjes voor bijen

NIEUW BOS

De afname van de totale hoeveelheid bos in Nederland is zorgelijk. Ook de afgelopen vier jaar is het oppervlak bos met bijna 2.000 hectare afgenomen. In lijn met Europese en landelijke doelstellingen zet Staatsbosbeheer zich in voor meer bos. Ze planten daarom 5.000 hectare nieuw bos aan in Nederland op onze huidige gronden.

In onze bosrijke provincie zoeken we naar geschikte locaties om de komende jaren nieuw bos aan te leggen. We kijken hiervoor speciaal naar de terreinen die zich onder de huidige omstandigheden niet goed kunnen ontwikkelen en waar bosaanplant voor meer vastlegging van CO2 kan zorgen.

Ook zetten we in op gevarieerder bos. Een mix van vlak- en diepwortelende bomen zorgt dat bos minder kwetsbaar is voor langdurige droogte. Ook levert gemengd bos een gevarieerder strooisel op en dat is gunstiger voor de opname van de voedingsstoffen door het bos.

INVESTERING IN LANDSCHAPSELEMENTEN

Houtwallen en -singels, kleine bosjes, meidoornhagen en poelen zijn van grote betekenis voor Drenthe. Deze zogenoemde kleinschalige landschapselementen zijn kenmerkend voor het landschap en belangrijk voor de biodiversiteit en de beleving van het gebied. Als netwerk verbinden ze verschillende natuurgebieden en vormen ze een leefgebied voor allerlei plant- en diersoorten. In onze provincie zijn deze elementen (deels) aan het verdwijnen. Samen met inwoners, agrariërs en andere grondeigenaren organiseert Landschapsbeheer de aanleg en versterking van landschapselementen. Dat doen zij deels gebiedsgericht in twee specifieke gebieden en daarnaast verspreid over de provincie met 60 agrariërs en andere grondeigenaren.

PLAN BOOM

Samen planten we met het project Plan Boom zoveel mogelijk nieuwe bomen in Drenthe. Dat doen we met de hulp van vrijwilligers, particulieren, bedrijven, groepen en scholen. Sinds 2021 zijn er met dit project bijna 150.000 nieuwe bomen geplant. Plant een boom Drenthe is het online informatieplatform voor Plan Boom. Het is dé plek waar alle informatie, initiatieven, financieringsmogelijkheden en inspiratie te vinden is voor het planten van bomen in Drenthe. Ook is er meer informatie over ondersteuning, de bomen- en bossenstrategie te vinden en kun je er terecht voor kennis en advies. Plan Boom is een landelijk project, dat in Drenthe wordt uitgevoerd door de Natuur en Milieufederatie in samenwerking met Landschapsbeheer Drenthe en Stichting Het Drentse Landschap. Zo maken we samen Drenthe groener.

Landschapsbrigade Ruinen (Thirza Mulder-Jager)

Ons werk in 5 thema's

02 ERFGOED EN CULTUURHISTORIE

Cultuur en natuur gaan hand in hand

In het landschap van Drenthe is zowel de invloed van de natuur als die van de mens zichtbaar. De samensmelting van natuur en cultureel erfgoed maakt onze provincie zo mooi en bijzonder. Het Drentse Landschap, Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer dragen mede zorg voor instandhouding en beheer van dit erfgoed. Zo zorgen we ervoor dat iedereen kan blijven genieten van landgoederen, historische gebouwen, tuinen, erven en archeologische monumenten. Vrijwilligers van Landschapsbeheer Drenthe helpen bij het beheer van grafheuvels en pingoruïnes (restanten uit de ijstijd).

Drenthe staat ook bekend om zijn rijke bodemarchief, om zijn aardkundige waarden. De ontstaansgeschiedenis van Drenthe is af te lezen aan hoogveengebieden, stuwwallen en stuifzandgebieden. Veel aardkundige monumenten liggen in natuurgebieden van Het Drentse Landschap en Staatsbosbeheer.

BEHEER VAN BIJZONDERE PLEKKEN

13

landgoederen

118

rijksmonumenten

48

hunebedden

12

schaapskooien

5

kerken
en 1 kerkhof

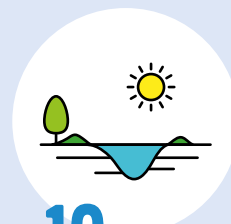
11

molens

500+

grafheuvels

10

aardkundige
monumenten

VOORBEELDEN

JOODSE BEGRAAFPLAATS VEENHUIZEN

Naast Frederiksoord en Wilhelminaoord in Nederland en Wortel in België is Veenhuizen één van de Koloniën van Weldadigheid. Het heeft een uitzonderlijke geschiedenis, een karakteristieke ruimtelijke structuur en is in 2021 aangewezen als Unesco Werelderfgoed.

Over de Joodse begraafplaats is nog maar weinig bekend. Daarom voert Landschapsbeheer Drenthe cultuurhistorisch onderzoek uit als basis voor een herstel-, beheer- en educatieplan. Daarnaast wordt er gekeken naar het verbeteren van de bereikbaarheid en vindbaarheid van de begraafplaats, met respect voor en behoud van de ingetogenheid van de plek. Hierna volgt de uitvoeringsfase, waarin werkzaamheden plaatsvinden en vrijwilligers worden geworven voor de duurzame instandhouding van deze unieke begraafplaats.

Joodse Begraafplaats Veenhuizen (foto: Landschapsbeheer Drenthe)

LANDGOED OVERCINGEL: OASE VAN RUST EN BRON VAN INSPIRATIE IN HARTJE ASSEN

Landgoed Overcingel ligt als een oase van rust in het centrum van Assen. Met de onthulling van het bouwboard markeerde Het Drentse Landschap op dinsdag 9 april 2023 het begin van de restauratie, verduurzaming en herbestemming van het Huis Overcingel in Assen. Naar verwachting is de opening begin 2024. Na bijna 250 jaar wordt het huis dan voor het eerst opengesteld voor publiek.

Door een samenwerking tussen Het Drentse Landschap, de Rijksuniversiteit Groningen en de kunstensector speelden zich in 2022 onder de noemer 'Fictie op de buitenplaats' allerlei activiteiten af op het Landgoed. Schrijver Arnon Grunberg vertolkte hierbij een hoofdrol. In hetzelfde jaar was er langs een wandelroute door de tuin een tentoonstelling te zien met foto's van Sake Elzinga foto's rond het thema: Veranderend landschap.

Bezoekerscentrum Orvelte (Sake Elzinga)

BEZOEKERSCENTRUM ORVELTE

De herbestemming van de rijks monumentale boerderij de Bruntingerhof in Orvelte tot Bezoekerscentrum is een groot project van Het Drentse Landschap dat in 2023 is afgerond. Via het Toeristisch Informatie Punt (TIP) die in de staart van de boerderij is gevestigd, stap je zo het Bezoekerscentrum binnen. In de permanente expositie wordt laten zien hoe het boerenleven er rond 1900 uitzag. Op de verdieping is een wisseltonstelling over Landgoed Overcingel te zien. De nieuwe bestemming is op een zodanige manier ingepast dat er geen aanpassingen aan het monument nodig waren voor de inrichting van het bezoekerscentrum. Door deze manier van werken zijn de historische waarden, sfeer en uitstraling van de boerderij geheel behouden gebleven.

Overcingel (Benjamin Smit)

Ons werk in 5 thema's

03 RECREATIE EN BELEVING

Natuur belangrijkste trekker

Recreatie en toerisme zijn van groot economisch belang voor de provincie Drenthe. De vrijetijdssector zorgt voor veel werkgelegenheid, zo'n 15.000 banen, en heeft een positief effect op de leefbaarheid van het platteland. Voor toeristen zijn de belangrijkste vijf redenen om juist voor Drenthe te kiezen de natuur, de rust, de ruimte en de goede fiets- en wandelmogelijkheden. Niet alleen voor bezoekers van buiten, ook voor Drentse inwoners zijn de natuur- en bosgebieden van belang als recreatiegebied. Bezoekerscentra zijn daarbij belangrijke trekkers. Via excursies en andere activiteiten kunnen mensen de natuur ervaren. Tijdens de jaarlijkse Nacht van de Nacht staat de beleving en het belang van de duisternis centraal.

OP BEZOEK IN DE NATUUR

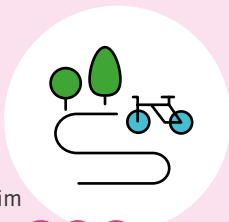
Meer dan
6.000.000
unieke bezoekers per jaar
in de Drentse natuurgebieden

en ruim
20.000.000
bezoeken per jaar
in de Drentse natuurgebieden

VEILIG OP PAD

Wij zijn betrokken bij
beheer en gebruik van:

Ruim
2.200 km
wandel-, fiets-, MTB-
en ruiterspad

met zo'n
280
routes

VOOR JONG EN OUD

Beleving en informatie voor
alle leeftijden, dankzij:

8
bezoekerscentra
met ruim **600.000**
bezoekers per jaar

4
natuur
speelplaatsen

VOORBEELDEN

Bezoekerscentrum Dwingelderveld (foto: Natuurmonumenten)

BEZOEKERSCENTRUM DWINGELDERVELD

Bezoekerscentrum Dwingelderveld van Natuurmonumenten is hét startpunt om het grootste aaneengesloten natte heidegebied van West-Europa te ontdekken. Of men nu wil wandelen, fietsen, varen, mountainbiken of paardrijden, vanuit het bezoekerscentrum helpen we de bezoekers graag op weg. Dat doen we samen met tientallen vrijwilligers. Zij verzorgen ook allerlei excursies en andere activiteiten, voor jong en oud.

In het bezoekerscentrum bevindt zich een permanente tentoonstelling met informatie over het ontstaan en het beheer van het waardevolle heidelandschap. Daarnaast zijn er wisselende exposities. Buiten kun je de schapen in het echt zien, twee schaapskuddes houden de heide in topconditie, begeleid door de herder en Hollandse herdershonden. In de vlinder- en kruidentuin zijn een bijenstal en een bijenhotel. Verder ligt er bij het bezoekerscentrum een prachtig stukje natuur waar kinderen heerlijk kunnen spelen in OERRR Speelnatuur.

NACHT VAN DE NACHT

Laat het donker donker en ontdek hoe mooi de nacht is tijdens de Nacht van de Nacht, het jaarlijks evenement georganiseerd door de samenwerkende natuurorganisaties onder de paraplu van de Natuur en Milieufederaties. Dit jaar werd op zaterdag 28 oktober de Nacht van de Nacht voor de 19e keer gevierd.

Ook tijdens deze Nacht werden er in Drenthe weer veel activiteiten georganiseerd, waarbij bezoekers de schoonheid van de nacht hebben ervaren. Om een paar voorbeelden te noemen: onder de 15 aangemelde activiteiten waren wandelingen over het landgoed De Havixhorst in het Reestdal in Meppel en 'deur het duisterse Lhee' bij Dwingeloo met onderweg mooie streektaalverhalen. Het was een mooie en bijzondere editie waar weer veel mensen van hebben kunnen genieten: met een volle maan, een gedeeltelijke maansverduistering, droog weer en een heldere nachthemel.

Inwoners de lucht in (foto: Natuurmonumenten)

INWONERS DE LUCHT IN

Dankzij het initiatief 'Inwoners de lucht in' kunnen mensen die moeite hebben met lopen jaarlijks vanuit een hoogwerker, die vlakbij uitkijktoren 'het Beeld' gestationeerd wordt, de natuur vanuit de hoogte bekijken. Inwoners uit gemeente Tynaarlo en Noordenveld kunnen zo toch genieten van het prachtige uitzicht over de Onlanden. En de boswachters van Natuurmonumenten geven ter plekke uitleg aan de inwoners over De Onlanden.

'Inwoners de lucht in' is een samenwerking van Gemeente Noordenveld, Toegankelijk Noordenveld, Gemeente Tynaarlo en Natuurmonumenten.

Sterren kijken (Jan Koeman)

Ons werk in 5 thema's

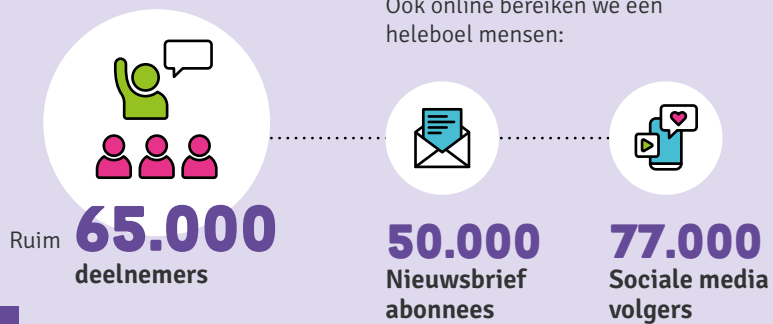
04 VOORLICHTING EN EDUCATIE

Natuurlijk leren

Voorlichting en natuureducatie zijn essentieel om begrip van en waardering voor de natuur te vergroten. En om mensen te activeren om zich in te zetten voor een mooie en duurzame provincie. Gedreven door passie en kennis delen onze vrijwilligers en deskundigen informatie en ervaringen over de lokale flora, fauna, het landschap en duurzaamheid. Via excursies, tentoonstellingen in onze bezoekerscentra, interactieve workshops, leerzame lezingen en cursussen. Maar ook via onze nieuwsbrieven, websites en sociale mediakanalen. Er is altijd wel iets te leren. Ook voor kinderen: struinen in de natuur, zelf nestkasten maken, op zoek gaan naar rupsen en slakken. Gezamenlijk organiseren we een groot aantal voorlichtings- en educatieactiviteiten voor veel verschillende groepen. Zo bevorderen wij milieubewustzijn, stimuleren wij duurzaam gedrag en ondersteunen wij het behoud van natuur en landschap.

VOORLICHTING

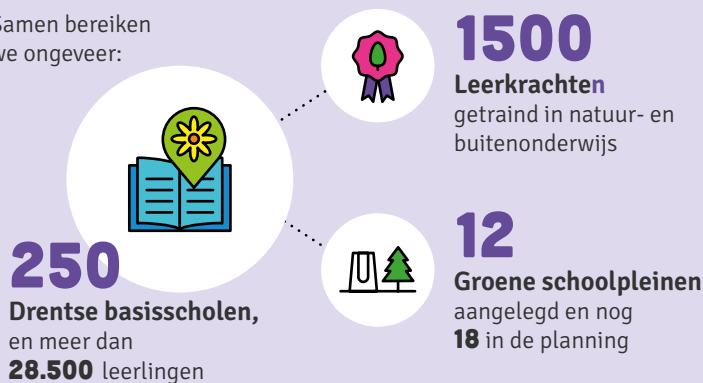
Onze organisaties organiseren honderden wandelingen, excursies, rondleidingen, evenementen en kennisbijeenkomsten, met:

DRENTSE SCHOLEN

BASISONDERWIJS

Samen bereiken we ongeveer:

VOORTGEZET ONDERWIJS

Samen bereiken we ongeveer:

VOORBEELDEN

DUURZAAMHEIDSCENTRUM ASSEN

Het Duurzaamheidscentrum Assen is een prachtige plek die duurzaamheid bevordert door educatie en samenwerking. Het centrum biedt een breed scala aan educatieve programma's, workshops en expositie gericht op duurzaamheid, natuurbehoud en milieubewustzijn voor alle leeftijden. Van natuurwandelingen en lezingen over biodiversiteit tot workshops over recycling en energiebesparing, er is voor ieder wat wils. Het centrum fungeert als een kenniscentrum waar bezoekers worden aangemoedigd om actief deel te nemen aan duurzame initiatieven en een verschil te maken in hun gemeenschap.

Het Duurzaamheidscentrum is een samenwerking tussen de gemeente Assen en diverse andere organisaties zoals Het Drentse Landschap, Stichting Physis, PrO Assen, IVN Noord-Nederland en groenbeheer gemeente Assen. Er komen gemiddeld 45.000 bezoekers per jaar en de lessen bereiken ongeveer 6.500 leerlingen.

Knutselen met bloemen (Andries de la Lande Cremer)

KOM EN VOEL JE THUIS IN DRENTH

Het Drentse Landschap brengt een krant uit die vol staat met ideeën om Drenthe te ontdekken en eens met andere ogen te bekijken. In juli 2022 kwam voor de derde keer de zestien pagina's dikke krant Thuis in Drenthe uit in een oplage van 40.000 exemplaren. Via een verspreidingsbureau is de krant terechtgekomen bij vakantieparken, recreatiebedrijven, hotels en vakantiehuizen. Daarnaast was de krant onder andere bij de Toeristische Informatiepunten, de informatiecentra van Het Drentse Landschap, gemeentehuizen en erfgoedlocaties als onze molens te vinden. In deze editie stonden artikelen over een aantal kleine Drentse musea, tips om met de (klein)-kinderen op ontdekkingsstocht door Drenthe te gaan en wandel- en fietsroutes. Uiteraard waren er ook artikelen over terreinen, gebouwen en medewerkers van Het Drentse Landschap.

SCHOLENPROGRAMMA BIG 5

Tijdens het scholenprogramma Big 5 maken leerlingen van groep 5 en 6 van diverse scholen kennis met 5 belangrijke dieren van het Dwingelderveld.

Bij de das werd het reukvermogen van de kinderen op de proef gesteld. Ze snuffelden uitgebreid aan geursokken. Bij de adder gingen de kinderen op zoek naar verstoppelplekken in de heide. Het Drents Heideschaap leerde hen het verband tussen de begrazing op de heide, de mest uit de stal en de vruchtbaarheid van de essen van vroeger. De spanwijdte en leefwijze van de kraanvogel sprak tot de verbeelding. En tot slot gingen de leerlingen in het bos op zoek naar sporen (ligplekken en krabplekken) van de reeën. Het scholenprogramma is een samenwerking van IVN Natuureducatie en Natuurmonumenten.

Foto: IVN

Ons werk in 5 thema's

05 DUURZAAMHEID, ENERGIE EN KLIMAAT

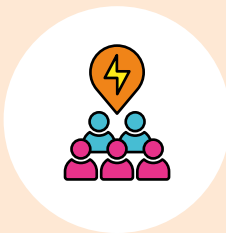
Veranderen doen we samen

Of het nu gaat om woningbouw, de voedselproductie of recreatie - de ecologische draagkracht moet veel nadrukkelijker de basis worden van alles wat we doen. Samen met de inwoners van Drenthe zetten de natuur- en milieuorganisaties zich in om de Drentse ecologische voetafdruk te verkleinen en klimaatverandering tegen te gaan. Met volle kracht dragen wij bij aan een inclusieve energietransitie, klimaatadaptatie en een circulaire Drentse economie, waarbij niemand achterblijft. Dat doen we met aandacht voor landschap, natuur en milieu. Wij ondersteunen lokale initiatieven om in hun wijk of dorp vorm te geven aan een circulaire economie, klimaatadaptatie, energiebesparing of de opwek van duurzame energie. Wij werken samen met de provincie, gemeenten, waterschappen en andere partijen om hele gebieden klimaatadaptief te maken. En we zetten in op een circulaire gebouwde omgeving.

ENERGIE EN DUURZAAMHEID

We ondersteunen, adviseren en informeren onder andere:

LOKALE GROEPEN

95
energiegroepen,
zoals energie-
coöperaties

13
deelgroepen,
zoals buurttuinen, deelauto
initiatieven en repair cafés

WONINGEIGENAREN

19.231
woningeigenaren
advies gegeven over
verduurzaming

168
energiecoaches
geven vrijwillig advies

SCHOLEN & KINDEREN

57
scholen kregen les over
energiebesparing en/of hulp
bij duurzaamheidsprojecten

KLIMAATADAPTATIE

Op grote en kleine schaal werken we aan win-win projecten waarmee we de gevolgen van klimaatverandering proberen op te vangen.

10
tiny forests

2
Klimaat-
bossen

8
langlopende
samenwerkingsverbanden
in deelgebieden als de Drentse
Aa, Eelder Peizerdiep, Hunze,
Drostendiep.

VOORBEELDEN

HERINRICHTING DROSTENDIEP: EEN KLIMAATBESTENDIG WATERSYSTEEM

Het stroomgebied van het Drostendiep in Zuidoost-Drenthe, waar landgoed De Klencke deel van uitmaakt, heeft meerdere functies. Zo is het gebied belangrijk voor de plaatselijke landbouw en voor de natuur in het lager gelegen beekdal. Samen met de provincie Drenthe, Agrarische Natuur Drenthe, Initiatiefgroep Drostendiep, de gemeente Coevorden en waterschap Vechtstromen werkten Natuurmonumenten en Het Drentse Landschap de afgelopen jaren aan de herinrichting van dit unieke gebied.

Het resultaat is een klimaatbestendig watersysteem, natuurontwikkeling en een goed waterbeheer voor landbouw en natuur. Bij wateroverlast wordt er water vastgehouden en bij droogte weer afgegeven. Door hoog in het beekdal water vast te houden en lager in het dal ruimte te scheppen voor waterberging worden landbouw en natuur beter beschermd tegen droogte en wateroverlast.

DRENTHÉ DEELT

Spullen delen, ruilen en doorgeven levert veel grondstoffen en milieuwinst op. ‘Spullen’ zijn in ons dagelijks leven namelijk het meest milieubelastend. Dat komt omdat bijvoorbeeld boormachines in hun hele ‘leven’ maar een paar minuten draaien. Auto’s? Die staan eigenlijk 95% van de tijd stil. Zonde van alle grondstoffen!

Deeloplossingen zijn voor een dorp, straat of wijk een toegankelijk en bovenal positief startpunt om na te denken over circulaire buurtinitiatieven en consuminderen. De Natuur- en Milieufederatie Drenthe ondersteunt lokale groepen bij het losmaken van deelinitiatieven rondom specifieke voorzieningen en diensten zoals deelmobiliteit, een spullenbank, gereedschapsschuif of een biologische buurttuin. We zoeken hier actief de cross-over met het lokaal MKB dat aan de slag wil met impact-ondernemen, met welzijnsorganisaties, bestaande coöperaties en scholen, bibliotheken en andere hubs.

JONG LEREN ETEN

Jong Leren Eten is een initiatief om jongeren en kinderen gezonde en duurzame keuzes te laten maken op het gebied van voeding. Het programma is gericht op bewustwording over gezonde voeding en duurzaamheid door educatieve evenementen, schooltuinen, kookworkshops en boerderijbezoeken. Het programma wordt uitgevoerd door voedselmakelaars van de GGD en IVN en is erop gericht om kinderen (0-18 jaar) meer structureel in aanraking te laten komen met informatie en activiteiten over de herkomst van voedsel en eetgewoonten. Met als uiteindelijk doel dat kinderen leren om gezonde én duurzame keuzes te maken. Gezond voor henzelf en gezond voor de aarde!

VERBINDINGEN EN MAATSCHAPPELIJKE CO-CREATIE

Als samenleving staan we voor grote en elkaar versterkende uitdagingen. Ook in Drenthe! Dit kunnen we alleen samen oplossen. Onze aanpak is daarom altijd gericht op samenwerking en dialoog, met als doel om gezamenlijk tot duurzame oplossingen te komen. Wij vormen coalities met tal van partijen uit andere sectoren. Met overheden, boeren, andere ondernemers, maatschappelijke organisaties en burgers. Deze samenwerkingen resulteren in vooruitgang en breed gedragen resultaten voor natuurbehoud, landschapsherstel en duurzaamheid. Zo maken we samen impact!

VOORBEELDEN

BINNENWERK IN DE NATUUR

Staatsbosbeheer is een van de partners van Binnenwerk, een onderdeel van de Rijksoverheid waar mensen met een fysieke of psychische beperking en afstand tot de reguliere arbeidsmarkt een veilige werkomgeving vinden. In 2018 startte Staatsbosbeheer en Binnenwerk een samenwerking om meer mensen met een arbeidsbeperking een baan te geven in het bos- en natuurbeheer. In Drenthe werken voor Staatsbosbeheer nu ongeveer 50 werknemers van Binnenwerk op 7 locaties. Voor Staatsbosbeheer Drenthe is deze vorm van werkgeverschap een belangrijk fundament onder onze maatschappelijke opdracht.

Foto: Marleen Annema

MOOIE COMBINATIES IN HET HUNZEDAL

Het dal van de Hunze strekt zich, voor wat betreft het Drentse deel, uit over een lengte van 35 km langs de voet van de Hondsrug. Op veel plekken langs de beek zijn de laatste decennia natuurontwikkelingsprojecten uitgevoerd. In veel van deze projecten zijn slimme koppelingen gelegd met andere maatschappelijke opgaven. Voorbeelden zijn de samenwerking met waterwinbedrijven bij De Groeve en in de Breevenen, de verbetering van de waterveiligheid in samenwerking met het waterschap, de verbeteringen voor de landbouw door kavelruil, en de realisatie van het hightech LOFAR project (radiotelescoop) nabij Exloo. Stapsgewijs raakt de Hunze als beek hierdoor weer ingebed in een natter en natuurrijker, voor mens en dier aantrekkelijk landschap. Dat op zijn beurt trekt weer vele nieuwe recreanten. Winst aan alle kanten!

Zo'n recent natuurontwikkelingsproject is de Branden, waar in 2022 ongeveer 240 hectare natuurgebied is ingericht. Naast grondwerk is de beek hersteld en zijn er vispassages en fiets- en wandelpaden aangelegd.

De Branden vanaf de kijkheuvel (Paulien Zomer)

CIJFERS VAN 2022

58.828
bezoekers platform
ROEG!

172.390
paginaweergaven
ROEG! website

7.760
Facebook volgers

3.924
Instagram volgers

2.159
Twitter/X volgers

ROEG! TV

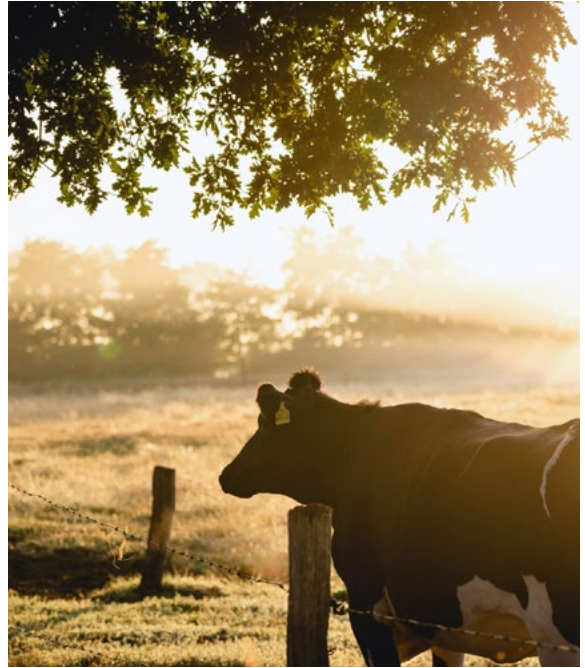
ROEG! is hét platform voor de Drentse natuurliefhebber. Je vindt er boeiende verhalen over het beschermen, beleven en benutten van de Drentse natuur. En het platform nodigt je uit om zelf de natuur en het platteland in Drenthe te ontdekken en je belevenissen te delen. Het platform ROEG! borduurt voort op het succesvolle natuurprogramma ROEG! dat al 10 jaar wekelijks te zien is bij RTV Drenthe. Het tv-programma begon als samenwerking tussen RTV Drenthe en Staatsbosbeheer en is inmiddels niet meer weg te denken uit de natuurminnende gemeenschap van Drenthe. De zes natuur-en milieuorganisaties behoren samen met RTV Drenthe tot de oprichters van ROEG! Zij zijn ook nu nog de dragers. Anno 2023 zijn er ook andere organisaties op het gebied van natuur, water en maatschappij betrokken om samen het bereik van ROEG! te vergroten en een vitale beweging rondom de Drentse natuur te ontwikkelen.

Ook in 2022 was ROEG! in Drentse bibliotheken te vinden, met een selectie natuurboeken en activiteiten. De Kinderboekenweek met als thema 'Gi-Ga-Groen' was aanleiding om de natuur nog meer in de schijnwerpers te zetten. Via de ROEG! Hoek is toen het '50-dingen boekje' opnieuw onder de aandacht gebracht en uitgedeeld.

BELONEN VOOR DUURZAAM BOEREN

Hoe kan de landbouw in Drenthe samengaan met biodiversiteit en landschapskwaliteit en hoe kan de samenhang met natuur en de omgeving worden versterkt? En hoe stimuleren we boeren om te investeren in deze vorm van landbouw? Om natuurinclusieve landbouw in onze provincie te realiseren presenteerden de Drentse natuur- en milieuorganisaties, LTO Noord, het DAJK, Agrarische Natuur Drenthe en de provincie Drenthe de Agenda Boer, Burger en Biodiversiteit. Deze is agenda is uitgewerkt in het samenwerkingsprogramma Boer Burger Natuur Drenthe (BBND). Een belangrijke component van het programma is het project Belonen voor Duurzaam Boeren, waarin een beloningssysteem voor duurzame melkveehouderij is ontwikkeld. Hoe ambitieuzer het doel, hoe hoger de beloning. Voor akkerbouw- en andere gemengde bedrijven werken de partners dit jaar een pilot uit. Dankzij deze samenwerking en steun van de provincie kent het programma inmiddels 380 deelnemende melkveehouders.

NATUURPLAATS NOORDSEVELD

De Natuurplaats Noordsche Veld is een plek om te spelen, proeven en te ontdekken midden in de prachtige natuur van de Kop van Drenthe! Op deze plek vinden we een prachtige combinatie van maatschappelijke functies en werken verschillende partijen samen om zo het verhaal over het gebied te kunnen vertellen én verder vorm te geven. Staatsbosbeheer heeft er haar kantoor voor het team Kop van Drenthe. Kunst-, cultuur-, en zorglandgoed Donderboerkamp combineert er kunst en cultuur met zorg. Het Huis van de Natuur organiseert er sociale, economische, culturele, maatschappelijke en wetenschappelijke activiteiten. Bij Prins biedt er dagbesteding voor mensen met een verstandelijke en/of psychiatrische beperking. En de IVN-afdeling Roden-Norg werkt er met scholen samen aan educatieve projecten. En natuurlijk kunnen bezoekers er genieten van een kop koffie en een lekkere lunch en van de mooie wandelroutes en diverse landschappen.

Foto: Andries de la Lande Cremer

Foto: Jack Tillmans

BOOMFEESTDAG SCHOONHOVEN

Op woensdag 16 maart 2022 stonden 96 schoolkinderen uit Hollandscheveld om 9:00 uur te trappelen om de handen uit de mouwen te steken op de provinciale editie van de Nationale Boomfeestdag. Het thema voor 2022 was (met) Bomen Werken! Met veel enthousiasme stortten de kinderen zich op activiteiten als boompjes planten, broodjes bakken, boomstammen zagen en het meebouwen aan een insectenhotel. Het is mooi om te horen en zien hoe enthousiast kinderen worden als ze aan de slag gaan in de natuur.

HEEL DRENTHÉ ZOEMT

Drenthe is een prachtige provincie met mooie natuurgebieden. Bermen in het buitengebied zijn steeds belangrijker, niet alleen als leefgebied, maar ook als de verbindingswegen tussen natuurgebieden. Heel Drenthe Zoemt is hét platform voor biodiversiteit in de bermen en het boerenland van Drenthe. Door kennis te delen en te inspireren tot ecologisch beheer willen we de biodiversiteit behouden en vergroten. Zodat heel Drenthe ‘zoemt’ van de verschillende soorten flora en fauna. Heel Drenthe Zoemt is een brede provinciale samenwerking gericht op verbetering van de biodiversiteit van bermen en boerenland in Drenthe.

Grijze zandbij (Wies Vink)

GROENE SCHOOLPLEINENREVOLUTIE

In Drenthe maken we van schoolpleinen buitenlokalen! Lokalen met ruimte, dynamiek, planten en dieren, waar wat te ontdekken en te onderzoeken valt. Maar ook een rijke spelen- en leeromgeving die beweging stimuleert en alle zintuigen prikkelt. In Drenthe werkt IVN Natuureducatie bij de aanpak van schoolpleinen samen met Kunst & Cultuur en Sport Drenthe. Om zo te komen tot een plein waar bewegen, natuur en kunst & cultuur samenkomen. Provinciale thema's als gezondheid, klimaatadaptatie, draagvlak voor natuur en meer bewegen sluiten naadloos aan bij deze aanpak.

Foto: IVN

ENERGIE BESPAREN

Energieinitiatieven, vrijwillige energiecoaches en het Drents Energieloket voorzien huiseigenaren van kosteloos en onafhankelijk advies om hun woningen energiezuiniger en duurzamer te maken. Zo helpen we inwoners te begrijpen welke stappen zij kunnen nemen, welke mogelijkheden er zijn, en welke subsidies beschikbaar zijn voor hun specifieke gemeente. Het Drents Energieloket (DEL) is een samenwerking tussen de 12 Drentse gemeenten, de provincie Drenthe, Bouwend Nederland, Techniek Nederland, en de Natuur en Milieufederatie Drenthe. In 2022 namen 32.000 woningeigenaren contact op met het Drents Energieloket. De website van het DEL werd door bijna 90.000 mensen bezocht. Daarnaast was het DEL 16 keer op locatie en werd het Loket op Wielen (LoW) 7 keer ingezet. Op deze manier werden nog eens 2.981 mensen bereikt. Zo worden Drentse woningeigenaren op weg geholpen bij het energiezuiniger, aardgasvrij of energieneutraal maken van hun woning.

Drents Energieloket geeft advies op locatie

EN NIET TE VERGETEN...

Wat wij allen natuurlijk nooit mogen vergeten: we doen het ook en vooral voor alle plant- en diersoorten in Drenthe! Onze provincie is het thuis voor een zeer groot aantal soorten. De leefgebieden van heel veel soorten staan onder grote druk. Goed beheer van onze provincie zorgt voor gezonde natuur en het welzijn van mensen. Wij maken als mens immers onderdeel uit van de natuur en zijn er ook en geheel van afhankelijk!

WIST U DAT...

Rijkdom aan biodiversiteit

We weten eigenlijk niet eens exact de totale hoeveelheid soorten in Drenthe. Wat we wel weten is dat er zo'n 967 soorten planten, 140 soorten broedvogels, 50 soorten dagvlinders en 50 soorten zoogdieren leven in onze provincie. Van de insecten en vooral het bodemleven kennen we de aantallen veel minder goed.

Bestaanszekerheid

Wat we ook weten is dat heel veel Drentse soorten in aantallen sterk achteruitgaan of zelfs uitsterven. Bijna 400 soorten staan op de rode lijst. Dat wil zeggen dat ze met uitsterven worden bedreigd.

Zowel in als buiten de natuurgebieden staat de natuur onder druk. Dat raakt ook veel soorten waarvoor Drenthe een speciale

verantwoordelijkheid heeft zoals veenvlinders, boreale plantensoorten (Valkruid, Zweedse kornoelje, Linnaeus klokje), hoogveensoorten (Lange zonnedaauw) en zeldzame amfibieën (Kamsalamander, Knoflookpad). En in het agrarisch gebied de boerenlandvogels, bijen, hazen en patrijzen.

Investeren in natuur werkt

Het goede nieuws: daar waar we samen de schouders eronder zetten gaat het beter en komen de soorten weer terug. Bij natuurgebieden betreft dat vooral het weer op orde brengen van belangrijke leefgebieden; systeemherstel. Op landbouwgebieden werken we samen aan een meer natuurinclusieve landbouw. En met simpele aanpassingen in het buitengebied kunnen we ook de bermen, sloten en tuinen weer laten zoemen.

Verantwoording

De cijfers in deze uitgave zijn ontleend aan de jaarverslagen en impactmetingen 2022 van de diverse Drentse natuur, milieu en landschapsorganisaties, bezoekerscentra, CBS en de provincie Drenthe.

Dankwoord

Het in deze brochure gepresenteerde werk is mede mogelijk gemaakt dankzij de steun en inzet van vele vrijwilligers, leden, donateurs, provincie, gemeenten, waterschappen, fondsen zoals de Nationale Postcodeloterij en de samenwerking met talloze maatschappelijke partners.

Fotografen

Marleen Annema, Erwin Bruulsema, Peter Celie, Hans Dekker, Sake Elzinga, Geert Hebels, Henk van der Hoek, Paul van Hoof, Albert Kerssies, Jan Koeman, Andries de la Lande Cremer, Karla Leeftink, Sonja van der Meer, Henk van der Meulen, Dick Mooi, Martin Morsman, Thirza Mulder-Jager, Aaldrik Pot, Benjamin Smit, Christiaan Teule, Jack Tillmans, Wies Vink, Johan Vos, Geert de Vries, Jaap de Vries, Eric Wanders en Paulien Zomer

MEER WETEN OF MEEDOEN?

In deze brochure geven wij u in vogelvlucht een overzicht van onze gezamenlijke inzet voor onze mooie provincie Drenthe. Het is beslist geen volledig overzicht van al onze activiteiten en resultaten.

Bent u nieuwsgierig geworden naar wat we nog meer doen of wilt u aan één van onze activiteiten deelnemen of deze bezoeken? Kijk dan op het portaal van onze samenwerking: de Kracht van Drenthe, of onze websites.

De Kracht
van Drenthe

De samenwerkende
Drentse Natuur- en Milieuorganisaties:

Voor contact en meer informatie

0592-311150
info@nmfdrenthe.nl